

STUDII ȘI CERCETĂRI: DIDACTICI PARTICULARE

ASPECTUL COMUNICATIV AL MOTIVĂRII INTRADIDACTICE

Estela STARICOV

Catedra Științe ale Educației

Since the core purpose of their Romanian language lessons is to equip students speakers of other languages with practical skills in order to be able to communicate in the state language, the author refers to several aspects of intra-didactic reasoning coming to facilitate the process of learning. It is one thesis that the aspect based on Baya's intra-didactic communication. The author sets out several ways in which elements are generated by intra-didactic reasoning (the use at the lesson of appropriate methods, well-selected texts involving the linguistic knowledge of students, etc.). Intra-didactic reasoning element is generated and whereby the educational material. The examples made in this regard are conclusive. One of the most difficult topics such as unstressed personal pronouns are studied as part of communication process, the well designed selection and dosage of forms and methodes can be easily appropriated.

Este bine cunoscut faptul că motivarea este piatra de temelie în procesul însușirii unei limbi străine [1]. Rezultatul scontat al activității didactice în vederea însușirii celei de a doua limbi depinde, în primul rând, de anumite stimulente, care îl motivează pe individ să învețe o limbă străină, adică de motivarea însușirii acestei limbi, în ce măsură persoana are nevoie de ea. Astfel, un tânăr, care urmărește scopul să studieze sau să desfășoare o activitate în Italia, știe bine că perspectivele lui sunt foarte reduse dacă nu cunoaște limba italiană. Necesitatea însușirii la nivel comunicativ este unul dintre motivele sociale importante care stimulează însușirea limbii italiene de către moldoveni, care au plecat cu miile în această țară.

Problema menținerii și dezvoltării unei motivări cu cel mai înalt randament didactic este deosebit de actuală în procesul studierii limbii de stat de către studenții alolingvi.

În multe articole și studii vizând problema însușirii limbii române de către alolingvi s-a constatat faptul regretabil că o bună parte dintre absolvenți nu posedă capacitățile de a comunica în limba de stat. Această realitate se menține și după ce limba română a fost aprobată de Parlament ca limbă oficială, polifuncțională pe întreg teritoriul R.M. Care este cauza acestei stări? Unii autori, mai ales dintre cei care încearcă să-i "îndreptățească" pe alolingvi și să dea vina numai pe nivelul inferior de predare, susțin cu naivitate că rezultatele modeste ale însușirii limbii române țin de lipsa de cadre calificate și a manualelor „bine întocmite”, lăsând astfel să se înțeleagă faptul că elevii și studenții moldoveni vorbesc fluent limba rusă datorită cadrelor didactice calificate și manualelor de înalt prestigiu științifico-metodic.

Alți autori susțin cu deosebită revoltă că alolingvii care au învățat limba română 11-12 ani în școală, apoi 4-5 ani la universități, în sfârșit, nu pot comunica elementar în limba țării, considerând că aceasta e o neglijență sau chiar o rea-voință, o atitudine ostilă față de poporul băștinaș.

Studiind sfera motivării multiaspectuale a însușirii limbii române de către alolingvi, mai mulți cercetători au demonstrat un adevăr incontestabil: forța motrice în procesul de însușire a românei comunicative, stimulentele de bază al întregului proces didactic îl constituie motivele sociale, numite în literatura de specialitate *motivarea externă*, în ce măsură statul are nevoie ca cetățenii alolingvi să comunice în limba de stat, iar acești cetățeni au stringent necesitate ca în viața social-economică a țării să comunice în limba de stat. Asemenea necesități în R.M. sunt fenomene rare. Pentru a se încadra plener în activitatea economică, politică și culturală nu este strict necesar a cunoaște la nivel comunicativ limba română. Nu se mai "stabilesc cerințe în ceea ce privește cunoașterea limbii moldovenești", precum se declară în "actele legislative...", pentru că în conformitate cu faimoasa legislație, limbii ruse i se atribuie caracter interetnic în R.M., precum și toate trăsăturile limbii de stat, ca și limbii române. Prin urmare, motivarea externă, elementul cel mai important al motivării, lipsește. Sunt, desigur, și alte elemente ale motivării extradidactice, determinate de necesitățile

societății. Cel mai important stimulent la care ne-am referit mai sus, din cauza unor factori sociali, nu are efect asupra procesului de învățământ.

Într-o atare situație, în procesul studierii limbii române de către alolingvi, se caută astfel de elemente motivaționale care ar stimula interesul față de însușirea deprinderilor de comunicare.

Aceste elemente reies din însăși activitatea didactică. În timp ce motivarea extradidactică ar avea un “rol strategic”, motorizând din afară procesul de studiu al limbii, constituind astfel baza unor rezultate didactice performante, motivarea intradidactică, numită și motivare internă, vine să joace un rol tactic, cel de a facilita procesul de însușire a limbii, dar și de a înlocui elementele motivaționale extradidactice, care, în condițiile sociale din Republica Moldova, lipsesc (ne referim, de exemplu, la prestigiul limbii române literare ca mijloc efectiv de ameliorare a perspectivelor de carieră, pentru a ocupa numeroase funcții cu un salariu mai sporit, pentru o integrare pleneră economică și culturală în societate).

Deoarece scopul central al lecțiilor de limbă română este de a forma la studenții alolingvi deprinderi practice de comunicare în limba de stat, în cele ce urmează ne vom referi la aspectele fundamentale ale motivării intradidactice care condiționează obținerea unei performanțe scontate cum ar fi:

1. Aspectul comunicativ, cel de bază, deprinderile de comunicare sunt strict necesare unei persoane care, în perspectivă, va avea nevoie de a comunica în limba țării pentru a studia surse suplimentare de informații, pentru a-și lărgi orizontul, pentru a se angaja la un serviciu unde se cere cunoașterea limbii de stat. La etapa incipientă de studiere a limbii române, pentru studenți este foarte seducătoare ideea că ei ar putea comunica în limba română, ar putea citi ziare, literatură în limba română, ar putea scrie o scrisoare, o cerere de angajare la serviciu etc. în limba majorității populației din R.M. Deși studenții manifestă la început un deosebit interes față de obiectul limba română, cu timpul interesul față de procesul însușirii limbii române poate, treptat, să dispară, astfel se pierde tipul comunicativ al motivării interne. Aceasta se explică prin faptul că în condițiile comunicării în limba maternă, a doua limbă, nematernă, se prezintă ca un mijloc artificial de comunicare, similar cu comunicarea scenică.

Menținerea motivării comunicative ca element principal al motivării intradidactice pe întreg parcursul predării-însușirii limbii române, până la rezultatul final scontat, cere stringent ca profesorul să se afle mereu în căutarea mijloacelor de stimulare a motivării comunicative la toate etapele de învățământ. Aceste mijloace țin de scopul lecției, de conținutul și organizarea ei metodică-didactică.

Generarea unor elemente comunicative ale motivării intradidactice, în conformitate cu didactica actuală, începe cu formularea obiectivelor lecției, ușor accesibile studenților, obiective care îi cuceresc pe studenți printr-o perspectivă comunicativă clară a variatelor activități de comunicare: audierea, vorbirea și scrierea.

Motivarea intradidactică poate fi generată chiar din momentul în care profesorul îi familiarizează pe elevi cu obiectivele lecției. Studenții devin activi în cazul în care sarcinile puse sunt „acceptabile”, căci anume acest moment de expunere a obiectivelor poate constitui punctul de pornire în procesul de creare a unor elemente de motivare intradidactică, iar, prin urmare, și a realizării cu succes a sarcinilor enunțate [2], care deschid perspectivele de comunicare în limba română.

În faza incipientă, la una sau la mai multe ore, se învață conjugarea verbelor *a fi* și *a avea*. Însăși formularea temei nu-l “mișcă” pe student, nu-i poate trezi interes, căci, simplu, a conjuga nu este o acțiune prea efectivă în procesul însușirii unor capacități de a comunica în limba română. Capacitatea de a schimba automat paradigma acestor verbe la prezent se realizează cu succes dacă studenții întrezăresc perspectiva de a comunica ceva despre sine înșiși, despre familia sa, despre prietenul său.

La tema „Conjugarea verbelor *a fi* și *a avea* la modul indicativ prezent”, sarcinile de bază nu țin de conjugarea în sine, de schimbarea dezințelor verbale în legătură cu schimbarea numărului și a persoanei la modul în cauză, ci a dezvoltarea capacitățile studenților în următoarele direcții:

- a exprima existența obiectului (*Profesorul este în sală*);
- a identifica un subiect cu un obiect (*El este student*);
- a atribui subiectului un calificativ, o însușire (*El este înalt. Eu sunt vesel*);
- a exprima o valoare posesivă în relație cu subiectul (*El are o carte. Noi avem câte cinci caiete. Ea are 15 ani*).

Dezvoltarea acestor deprinderi se realizează în baza unor dialoguri sau monologuri prin care sunt actualizate niște situații de vorbire frecvente în viața cotidiană: „Să facem cunoștință”, „Locuința mea”, „În sala de studii”, „Familia mea”, „Prietenul meu” etc.

Obiectivele formulate de profesor trebuie să însușească studenților încredere că prin însușirea a câtorva modele de vorbire, ei vor putea înțelege și explica un volum mare de informație. E vorba de următoarele modele:

a) <i>El este student.</i>	c) <i>El este înalt.</i>	e) <i>El are 12 ani.</i>
b) <i>El este în sală.</i>	d) <i>El are o carte.</i>	

Posedând un minim lexical suficient, studenții au perspectiva unor ample capacități de vorbire: ei vor putea să facă cunoștință în limba română, vor înțelege informația dintr-o elementară biografie a cuiva, vor putea comunica ceva despre familia sa, despre părinți, frați și surori, despre bunei etc.

Această perspectivă stimulează activitatea studenților, altfel spus, generează motivarea comunicativă, chiar începând cu expunerea obiectivelor lecției.

2. Un prilej serios de a invoca motivarea intradidactică poate prezenta conținutul lecției, unul apropiat de interesele studenților, unul prin care materia este însușită nu formal, dar ca una necesară, cu valoare vitală, care conține fapte și evenimente privind aspirațiile studenților [3]. Un rol deosebit în acest sens îl au textele destinate procesului de însușire a deprinderilor de comunicare în limba română. În literatura de specialitate este recunoscută teza că textele bine selectate din punct de vedere metodic trezesc interesul studenților, ceea ce și constituie o motivare comunicativă. Ne referim la următoarele tipuri de texte:

a) Texte cu un conținut legat de viața personală a studenților. Un text cu câteva detalii concrete din viața personală îl provoacă pe student să participe activ la însușirea deprinderilor de vorbire orală sau scrisă.

Prin textele cu orientare personală studenții „nimeresc” în cele mai variate situații de vorbire legate de viața personală. În mediul lingvistic român va putea face cunoștință în limba conlocutorilor, va putea povesti despre viața sa, despre familia sa, despre orașul (satul) de origine, despre interesele și ocupațiile sale, într-o discuție își va putea expune opinia personală cu privire la cele mai diverse probleme.

b) Conținutul lecției poate fi îmbogățit cu texte despre evenimentele actuale care au loc în ochii studenților. Prin aceste texte studenții își dau bine seama că studierea limbii române se realizează nu ca obiect în sine, pentru a-și face, simplu, datoria față de școală, ci pentru a se descurca în aceste evenimente, astfel menținându-se motivarea comunicativă.

c) Deosebit de efective pentru menținerea motivării intradidactice sunt textele cognitive. Ne referim, de exemplu, la textele din literatura științifică prin care studenții se conving de spiritul inventiv al omului care reușește, pe parcursul unei perioade foarte reduse de timp, să revoluționeze astfel tehnica, încât ceea ce părea ieri fantastic, astăzi este realitate. Și mai surprinzătoare pentru ei este informația că multe dintre „descoperiri” sunt furnizate de natură. Astfel, radarul, succes colosal al tehnicii din deceniile 4 și 5 ale secolului trecut, este o noutate veche, fiind „aparatură” de orientare al liliecilor, care, în timpul zborului, emit ultrasunete, reflectate de orice obiect întâlnit în cale și „simțite” de liliac.

Textele de tipul acesta provoacă la studenți bucuria „descoperirii”, îi implică în procesul de studiere sau de citire, deseori și în discuții, care și constituie un temel al motivării comunicative. Formele de organizare a lecției, de asemenea, țin de motivarea comunicativă. Astfel se explică faptul că unul dintre procedeele metodice aplicate la orele de limbă română pentru studenții alolingvi este utilizarea adecvată a formei colective de activitate la lecții. Acestea pot fi cele mai variate situații de vorbire: la alimentară, la magazinul universal, la bibliotecă, la librărie, la medic, la dentist, în transportul obștesc ș.a.m.d.

La o fază avansată a studierii aspectului comunicativ al limbii române, drept obiect de conversații vor servi informațiile expuse în textele pe teme de istorie, literatură, cultură, civilizație, etică, morală.

Prin urmare, niște premise serioase ale motivării comunicative constituie profesionalismul profesorului care poate aplica, pe tot parcursul lecției, cele mai efective procedee de a transforma impresiile luate din realitatea zilelor noastre în obiect de comunicare.

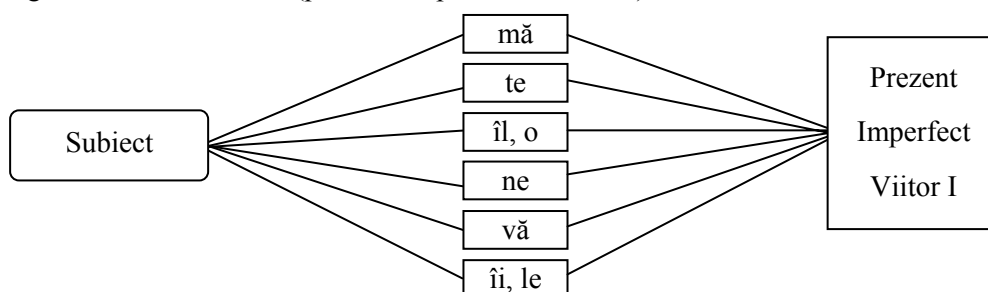
3. Un tip de motivare intradidactică este cel al *cunoașterii lingvistice*. Este vorba de atitudinea pozitivă a studenților față de materia lingvistică (fonetică și gramatică), deoarece depășind faza incipientă de studiere, pentru care este tipică însușirea comunicării prin șabloanele vorbirii, studenții nu se pot lipsi de anumite reguli prin care ar putea reproduce multe alte enunțuri în procesul comunicării. Însușirea materiei lingvistice de către elevi se transformă deseori într-un proces plictisitor și fără un deosebit efect didactic. Pentru studenți procedura de a învăța declinarea substantivelor sau a pronumelor, conjugarea verbelor, ca scop în sine, defel nu le provoacă satisfacție, iar, drept rezultat, dispare motivarea.

Numai caracterul comunicativ al învățăturii, ținta principală a lecției, ajută elevilor să depășească indiferența față de materia lingvistică. Pentru a depăși această situație, se cere ca minimul de lingvistică (cele mai necesare reguli care ajută la alcătuirea unor enunțuri) să ocupe o cât mai mică porțiune de timp, să deschidă perspectiva comunicării. Asimilarea materiei lingvistice în procesul însușirii deprinderilor de comunicare se realizează, de regulă, prin două moduri: *direct* și *indirect*. Modul *direct* nu înseamnă însușirea regulilor principale la toate nivelurile limbii, ci numai cele cu caracter comunicativ, cele care ajută elevilor, în anumite situații de vorbire, să reproducă niște enunțuri prin care ar exprima o realitate, o atitudine față de o realitate. Celălalt mod de formare a atitudinii pozitive față de materia lingvistică, *indirect*, stimulează la studenți interesul de a descoperi ei înșiși, prin materia de limbă a conversațiilor și a monologurilor, niște legități lingvistice prin care ar reproduce alte forme morfologice și sintactice.

Înșușind formele gramaticale, pentru studenți trebuie să fie evidente valorile comunicative ale minimumului lingvistic. Pe parcursul mai multor decenii, în diferite manuale pentru alolingvi, la diferiți autori, era prezentată materia lingvistică privind pronumele neaccentuate în limba română. Într-un tabel se prezenta declinarea pronumelor personale, în total circa o sută de forme. Această ruptură de motivare comunicativă, dar și modul de prezentare a materiei crea dificultăți colosale în procesul de însușire a acestor forme, dificultate nu numai pentru studenți, dar și pentru profesori, care nu puteau obține randamentul didactic scontat. Această materie trebuie însușită din perspectiva comunicării. Înșiși studenții trebuie să se convingă de necesitatea acestor forme, care lipsesc în limba lor maternă, în fine, de faptul că pronumele neaccentuate pot fi ușor asimilate în vorbire. Deoarece aceste forme depind de cele ale verbului pe lângă care stau, materia în cauză se dozează în dependență de următoarele modele ale vorbirii:

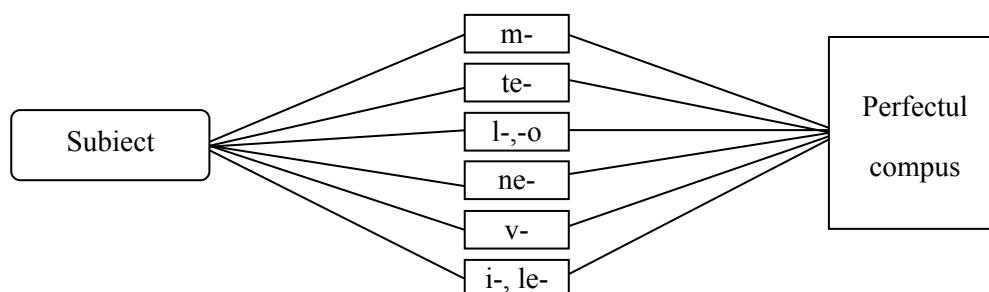
I. Pe lângă verbele cu funcție de complement direct (răspund la întrebarea *pe cine, ce?*). Aceste forme neaccentuate exprimă obiectul asupra căruia trece direct acțiunea verbului (în limba maternă a vorbitorilor de limbă rusă corespund formele: *меня, тебя, его, нас, вас, их*: Он меня видит. Я его уважаю etc.) E vorba de pronumele care stau:

1) Pe lângă verbele la indicativ (prezent, imperfect, viitorul I):

*Noi **îl** stimăm mult.*

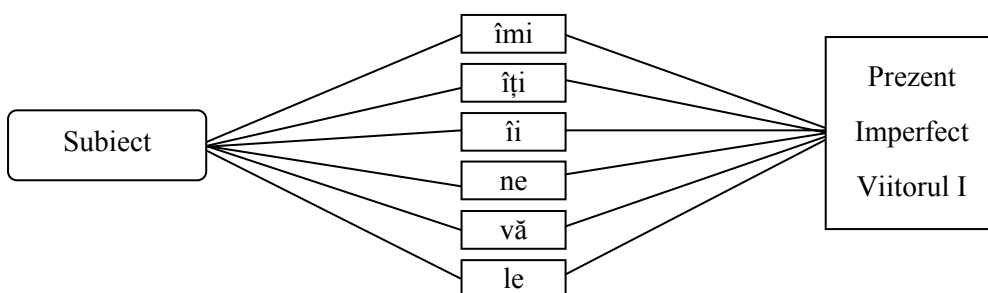
2) Pe lângă verbele la perfectul compus:

*El **m-a** chemat acasă.*

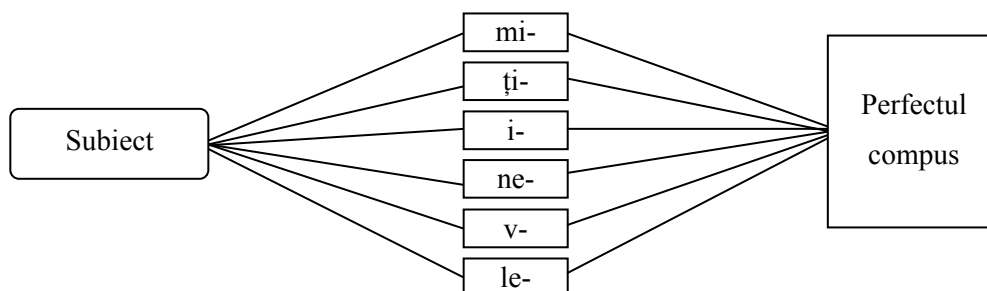
II. Pe lângă verbele cu funcție de complement indirect (răspunde la întrebarea *cui?*) Aceste forme neaccentuate exprimă obiectul indirect al acțiunii. În limba rusă le corespund formele: *мне, тебе, ему, нам* etc. Formele neaccentuate de acest tip stau pe lângă verbele:

1) La indicativ prezent, imperfect și viitorul I:

*El **îmi** dă o carte.*

2) Pe lângă verbele la perfectul compus:

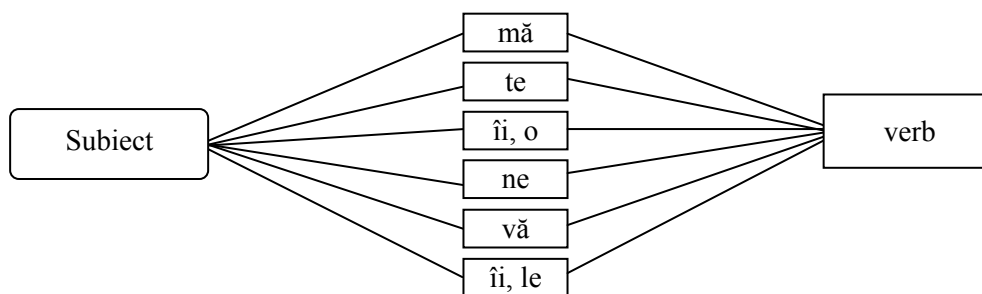
El mi-a dat o carte.

E bine cunoscută opinia că majoritatea populației nu are vocație de lingvist și nu poate fi delectată de însușirea declinării substantivelor, pronomelor, a conjugării verbelor la diferite moduri, timpuri, persoană, a însușirii terminațiilor și a altor categorii [4]. Numai caracterul comunicativ al însușirii gramaticii condiționează perspectiva de a depăși lipsa de interes al studenților față de categoriile gramaticale. Profesorii de limbă română pentru aolingvi trebuie să-i convingă pe studenți de importanța însușirii unui minim lingvistic, care e în stare să deschidă cele mai largi posibilități de a comunica în limba română. Caracterul defectuos al însușirii paradigmei pronumelui personal după persoane și cazuri este evident, căci studenții se plictisesc, declinând pronumele în felul următor:

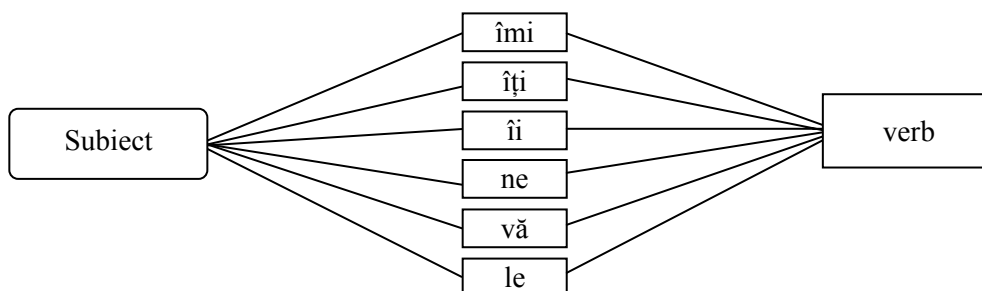
Singular	Plural
N. <i>eu</i>	<i>noi</i>
G. ----	---
D. <i>mie, îmi, mi-, -mi-</i>	<i>nouă, ne, ne-, -ne, -ne-, ni-,</i>
Ac. <i>mine, -mă, -mă-, m-, -m-</i>	<i>noi, -ne, -ne-, ne-</i>

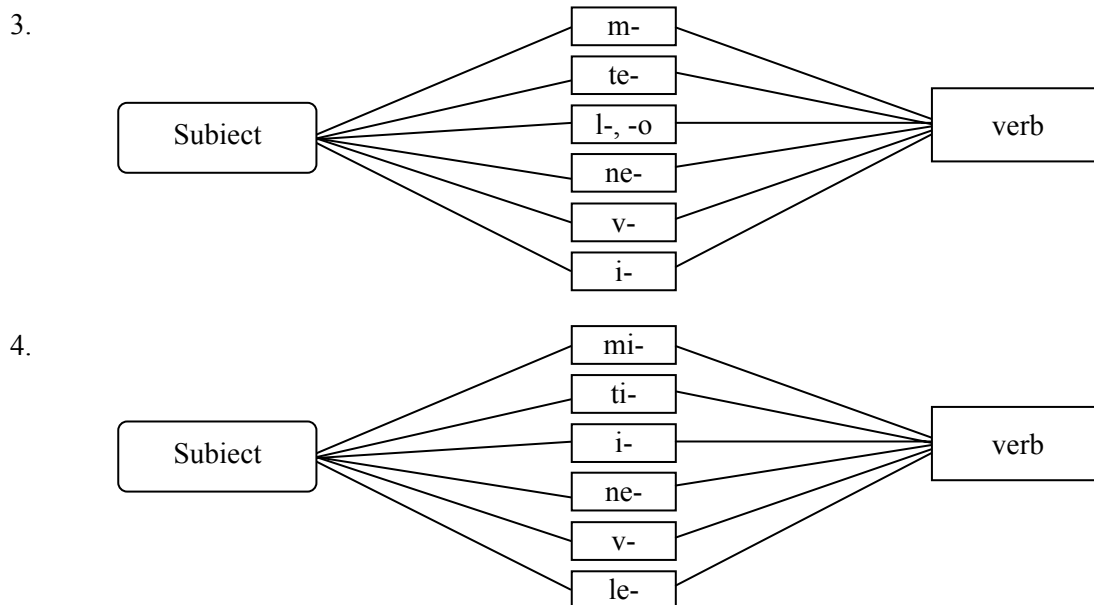
Și tot așa mai departe „se învață” declinarea celorlalte persoane (*tu, el, ea, noi, voi, ei, ele*). Pentru a trezi interesul față de „materialul de construcție”, gramatica, se cere ca însușirea materiei lingvistice să se realizeze prin comunicare într-un timp cât mai redus. Scopul lecției nu poate fi declinarea pronumelor personale (în afara motivării comunicative), ci dezvoltarea capacităților de a exprima o acțiune, care se răsfrânge asupra unui obiect (direct sau indirect), însușirea capacităților de a exprima, în contexte diferite, modelele:

1.

2.

În baza acestor modele pot fi generate un număr nesfârșit de enunțuri (propoziții). Astfel, cunoașterea lingvistică poate fi un tip de motivare intradidactică eficace dacă materialul lingvistic se însușește din perspectiva aplicării lui practice, din perspectiva comunicării în limba română. Este important, totodată, ca studenții să aibă satisfacția „descoperirii” unor fenomene lingvistice, capacitatea limbii de a numi noțiunile, lucrurile, de a forma noi cuvinte, de a găsi mijloace de exprimare metaforică, de a găsi „cheile” spre exprimarea unor realități. Materialul lingvistic devine accesibil mai ales în cazul în care el se însușește prin jocuri distractive legate de categorisirea fenomenelor lingvistice, de selectarea cuvintelor, formelor, grafemelor etc. Un tip al motivării intradidactice, cunoscut în metodică limbii, este cel *instrumental*. Motivarea instrumentală include în sine acele tehnici și tehnologii care îi activează pe studenți, pun la dispoziția lor cele mai efective procedee („instrumente”) de însușire a limbii române. Acest tip al motivării interne va constitui obiectul de studiu al unui alt articol.

Din cele expuse mai sus, în condițiile unei lipse a motivării sociale, în unele raioane chiar a lipsei totale a motivării externe (raioanele de est, raionul Comrat etc.), un rol deosebit îi revine motivării intradidactice (=interne), care cere să fie menținut pe tot parcursul perioadei de însușire a limbii române. Această misiune îi revine profesorului care trebuie să mănuiască cu talent toate mijloacele, tipurile de motivări, capabile să garanteze însușirea limbii române nu ca limbă străină, ci ca limbă de stat a țării noastre.

Referințe:

1. Bazel Laura. Condiții pedagogice de formare a motivației pentru studiul limbilor moderne în ciclul liceal. Teză de doctor în pedagogie. - Chișinău, 2006.
2. Callo Tatiana. Educația comunicării verbale. - Chișinău, 2003.
3. Silistraru Nicolae. Rolul motivației în procesul de predare și învățare a limbii române de către alolingvi // Încă un pas în educație. - Chișinău, 2002.
4. Богоявленский Д.Н., Менчинская Н.А. Психология усвоения знаний в школе. - Москва, 1959, с.110.
5. Леонтьев А.Н. Психологические вопросы учения // Избранные психологические произведения. Том I. - Москва, 1983, с.378.
6. Костомаров В.Т., Митрофанова О.Д. Методическое руководство для преподавания русского языка иностранцам. - Москва, 1984, с.10.

Prezentat la 27.11.2009